

Fonetika a fonologie (*e Phonetik, e Phonologie*)

- **Fonetika:**
 - nauka o akustickém dorozumívání
 - kde a jak se tvoří hlásky/ zvuky řeči (resp. fóny)
- **Fonologie:**
 - funkce zvukových jednotek v systému jazyka
 - suprasegmentály

Fonetika

Rozdělení:

- artikulační fonetika - produkce hlásek
- akustická fonetika - fyzikální vlastnosti
- auditivní fonetika – přenos a příjem

Základní jednotka:

hláska (*r Laut*)

Artikulační fonetika

Rozdělení hlásek

- samohlásky/ vokály (*r Selbstlaut, r Vokal*)
 - primární (i – e – a – o – u)
 - sekundární (ö – ü)
 - dlouhé x krátké
 - dvojhásky (*r Diphthong*) [ai – au – oi] *Mais, Augarten, Mäuse*
- souhlásky/ konsonanty (*r Mitlaut, r Konsonant*)
 - místo artikulace (*e Artikulationsstelle*)
 - bilabiály, labiodentály, dentály, alveoláry, alveopalatály, palatál, velár, uvulár, glotály (laryngály)
 - způsob artikulace (*e Artikulationsart*)
 - nasály, plosívy, frikativy, afrikáty, laterály, vibranty
 - znělost (*e Stimmtonbeteiligung*)
 - znělé, neznělé

Fonologie

Základní jednotka:

foném (*s Phonem*)

Definice:

- nejmenší jednotka jazyka
- není nositelem významu
- může měnit význam

Realizace fonému:

fón/ hláska (*s Phon*) – často stejná zvuková podoba na různých místech

Rozložení na hlásky

more [m – o: - ə]

Zugabe [tsu – ga - bə(e)] [ts - u – g - a – b - e]

ještě [jeʃ - tje] [j – e - ʃ - tj - e]

Foném

(vztahy paradigmatické)

Laf x Laus x Laut

[f] x [s] x [t]

für x Süd x Tor

Maut x baut x Haut x schaut x out x Laut

[m] x [b] x [h] x [ʃ] x 0 x [l]

Rat – raten

[t] – [t]

Alofón

(s Alophon)

Rat – raten

[R] – [r]

Rad – Räder

[t – d]

Milz x Milch – machen x Mappen

[ts] x [ç] – [x] x [p]

- Různé zvukové realizace téhož fonému v různých pozicích.
- Význam se nemění.
- Může být regionálně nebo individuálně podmíněno.

Foném

(vztahy syntagmatické)

- ne-/možná kombinace hlásek (*e Lautkombination*)
např. neexistuje: [öä], [üi], [šť], [ou]...
- asimilace (*e Assimilation*)
např. glauben [glaubm],
- redukce (*e Reduktion*)
např. Lehrer [le:rə], lesen [le:sn]
etc.

Suprasegmentály

- další oblast, kterou se fonetika a fonologie zabývají
- Intonace (*e Intonation*)
- Akcent (*r Akzent*)
- Pomlky (*Pausen*)
- Modulace (*e Modulation*)

Ráz (*r Hiat*)

Grafém

(*s Graphem*)

přepis/ realizace fonému v písmu

alograf (*s Allograph*)

A - a, Ö - OE, ß - SS